

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

МЕЛЬНИК СЕРГІЙ ВАЛЕРІЙОВИЧ

УДК 343.98: 343.131

**КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПОВНОВАЖЕННЯ
КЕРІВНИКА ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ
В УМОВАХ ЗМІНИ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2026

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права (м. Київ)

Науковий керівник –

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Дрозд Валентина Георгіївна,

Донецький державний університет внутрішніх справ,
провідний науковий співробітник

науково-дослідної лабораторії

публічної безпеки громад факультету № 2

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,

Чаплинський Костянтин Олександрович,

Національна поліція України,

помічник Голови Департаменту забезпечення діяльності

Голови Національної поліції України

доктор юридичних наук

Камишанський Олексій Юрійович,

Приватний заклад вищої освіти

«Харківський інститут медицини та біомедичних наук»,

доцент кафедри соціально-гуманітарних та біомедичних дисциплін

Захист відбудеться 15 травня 2026 року о 11:30 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.007.03 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий 08 квітня 2026 року

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Андрій АНТОЩУК

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сьогодні в Україні функціонує чимало правоохоронних органів: Служба безпеки України, прокуратура, Національна поліція України, Національне антикорупційне бюро, Державне бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки та ін. Усі вони мають спільне нормативно визначене завдання – швидке і повне розкриття кримінальних правопорушень, викриття винних та забезпечення правильного застосування закону з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності і жоден невинний не був покараний.

Якщо аналізувати правову компетентність кожного із названих вище суб'єктів, то можна сказати, що Національна поліція України охоплює найбільший сегмент правоохоронної функції держави і є найбільш численним за кількістю особового складу та кримінальних правопорушень і проступків, які розслідуються.

За таких умов підвищеного службового навантаження зростає рівень відповідальності за прийняті рішення, тому що їх частка у загальному процесі правового регулювання та забезпечення ефективного результату є досить значною. Ключовою у цьому аспекті є робота підрозділів, які здійснюють розслідування злочинів – слідчих підрозділів. Результати їх роботи багато в чому є підґрунтям до успішної діяльності й інших правоохоронних органів, що прямо впливає на зміцнення законності та забезпечення прийняття справедливих судових рішень.

В умовах підвищеної відповідальності за прийняті процесуальні рішення, керівництво кримінальною процесуальною діяльністю повинно бути ефективним, базуватись на розроблених і впроваджених прогресивних методик і практик здійснення досудового розслідування тих чи інших видів злочинів.

За останні 10 років в Україні запроваджувались різні правові режими: 1) європейська інтеграція та адаптація до стандартів ЄС; 2) антикорупційний режим або нульова толерантність до корупції; 3) децентралізація та місцеве самоврядування; 4) воєнний стан; 5) цифровізація та електронне урядування та ін., кожний з яких вносив корективи у кримінальну процесуальну діяльність в цілому та роботу слідчих підрозділів зокрема. Так, наприклад, тільки режим воєнного стану значно розширив компетенцію суб'єктів сторони обвинувачення в умовах дотримання безпекової складової. Таке розширення правової компетенції підвищує ризики до зловживань та порушень прав і свобод учасників кримінального провадження тими суб'єктами, які реалізують державно-владні повноваження. Тому перед керівником слідчого підрозділу постає завдання мінімізації таких ризиків шляхом реалізації своїх повноважень у чітко визначеній процесуальній формі, яка забезпечує належність і допустимість одержання доказів слідчими під час здійснення досудового розслідування злочинів, дотримання строків досудового розслідування та своєчасного ухвалення процесуальних рішень.

Теоретичний базис дослідження складають наукові розробки вчених, в яких висвітлювались питання тактики, методики досудового розслідування злочинів у кримінальному провадженні в цілому та керівництва слідчим підрозділом зокрема, серед яких: А. О. Антощук, Б. В. Асрієв, В. П. Ашитко, Д. О. Влезько, Е. І. Воронін, А. К. Гаврилов, В. Г. Дрозд, А. П. Запотоцький, І. І. Іваненко, Д. Г. Іллящук,

В. В. Кальницький, О. Ю. Камишанський, Л. М. Кирій, Н. І. Кулагін, Т. О. Лоскутов, Г. М. Мамка, Д. М. Мірковець, Г. Н. Меглицький, М. В. Мешков, П. І. Мінюков, В. В. Навроцька, Є. О. Новіков, О. В. Петков, А. В. Победкін, М. А. Погорецький, М. М. Почтовий, С. А. Табаков, О. В. Таран, О. С. Тарасенко, О. Ю. Татаров, С. В. Тищенко, Л. Д. Удалова, В. І. Фаринник, М. С. Цуцкірідзе, О. В. Хімичева, К. О. Чаплинський, С. С. Чернявський, М. М. Черняков, Ю. М. Черноус, А. В. Шевчишен та інші.

Узагальнюючи наукові розробки наведених учених, констатуємо їхню наукову значущість, варто наголосити, що більшість із дослідників опрацьовували питання керівництва слідчим підрозділом в умовах «сталого дії кримінального процесуального законодавства». Зміни правових режимів зумовили динамічність кримінальної процесуальної діяльності, яка потребує не тільки правового унормування, а і формування нових підходів та методик до вирішення практичних питань в роботі слідчого, застосування таких управлінських методів, які будуть відповідати сучасній обстановці, в якій опинилися учасники кримінального процесу. Зазначені фактори у своїй сукупності означили наукову, теоретичну та практичну значущість представленої роботи та зумовили вибір теми наукового дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до положень Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020), Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 № 1126-р), Плану заходів з реалізації Стратегії інформаційної безпеки на період до 2025 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.03.2023 № 272-р), Порядку електронної інформаційної взаємодії Офісу Генерального прокурора та Міністерства внутрішніх справ України (спільний наказ Офісу Генерального прокурора та МВС України від 22.11.2021 № 371/846), тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022–2026 роки (наказ МОН України від 03.02.2022 № 109), тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11.06.2020 № 454), Основних напрямів наукових досліджень Науково-дослідного інституту публічного права на 2020–2024 рр.

Мета і задачі дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає у вирішенні конкретного наукового завдання з розроблення теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо виявлення та аналізу сучасних проблем та питань, з якими стикаються слідчі під час розслідування кримінальних правопорушень, та з'ясування ролі керівника слідчого підрозділу у їх вирішенні, оптимізація його організаційно-управлінської діяльності під час реалізації своїх повноважень в умовах зміни правових режимів, «динамічності» кримінальної процесуальної діяльності.

Комплексність мети, її багатоплановість обумовили необхідність вирішення окремих *задач*:

- стан досліджень щодо розуміння сутності та ознак поняття «керівництва слідчим підрозділом поліції»;
- з'ясування кримінально-процесуальної компетенції керівника слідчого управління, відділу, відділення в сучасних умовах зміни правового режиму;
- розуміння сутності категорії «правовий режим» та визначення особливостей кримінальної процесуальної діяльності, які зумовлюються зміною правових режимів;
- визначення ролі керівника слідчого підрозділу у плануванні досудового розслідування злочинів в умовах зміни правового режиму;
- встановлення значення контролю керівника слідчого підрозділу за проведенням процесуальних дій під час досудового розслідування злочинів в умовах зміни правового режиму;
- оптимізація відомчого контролю за досудовим розслідуванням злочинів територіальними підрозділами Національної поліції в умовах зміни правового режиму;
- удосконалення апаратно-функціонального забезпечення роботи слідчого підрозділу з розслідування злочинів в умовах зміни правового режиму.

Об'єктом дослідження є кримінальні процесуальні відносини, які функціонують в умовах зміни правових режимів та пов'язані з особливостями досудового розслідування злочинів, застосування кримінальних процесуальних норм, виявлення проблемних питань та прийняття процесуальних рішень, зокрема і організаційно-управлінських керівником органу досудового розслідування.

Предмет дослідження – кримінальні процесуальні повноваження керівника органу досудового розслідування в умовах зміни правового режиму.

Методи дослідження. Відповідно до поставленої мети, через призму об'єкта і предмета дослідження використано різноманітні загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, основоположним серед яких є *діалектичний метод*, який полягає у розумінні будь-якої системи через важливість взаємодії елементів та їх взаємозв'язку і визначає стратегію дослідження «феномену» керівництва слідчим підрозділом під час розслідування злочинів в умовах зміни правових режимів в Україні.

Формально-логічний метод надав змогу дослідити поняття, зміст, ознаки керівництва слідчим підрозділом (підрозділ 1.1). За допомогою *логіко-семантичного методу* було визначено поняття «правового режиму» (підрозділ 1.3.). *Історико-правовий метод* застосовувався для дослідження генезису формування та еволюції управлінської діяльності в слідчих підрозділах (підрозділ 1.2). *Методи аналізу, класифікації, групування та системно-структурний метод* використовувались для з'ясування організаційних та процесуальних питань, які вирішує керівник слідчого підрозділу на початковому та подальших етапах досудового розслідування злочинів в умовах зміни правового режиму (підрозділи 2.1, 2.2). Використання *соціологічного та статистичного методів* сприяли узагальненню юридичної практики, аналізу емпіричної інформації, пов'язаної з темою дисертаційного дослідження (підрозділи 1.2, 3.1, 3.2). Застосування *функціонального методу* дозволив визначити основні напрямки оптимізації відомчого контролю за досудовим розслідуванням злочинів та удосконалення

апаратно функціонального забезпечення роботи слідчого підрозділу в умовах зміни правового режиму в Україні (підрозділи 3.1-3.2). *Порівняльно-правовий метод* використовувався під час огляду й вивчення юридичної літератури, основних наукових підходів щодо вирішення поставлених завдань дослідження й аналізу вітчизняного законодавства (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2). *Формально-юридичний метод* було застосовано під час дослідження нормативних джерел дисертаційної роботи, що дало можливість виявити правові положення, які потребують удосконалення з точки зору однозначності та ефективної їх реалізації у практичній діяльності слідчого та керівника слідчого підрозділу (розділи 2 і 3).

Методи аналізу, дедукції, абстрагування, узагальнення та інші формально-логічні методи надали змогу виділити основні формулювання стосовно організаційно-управлінської діяльності керівника слідчого підрозділу під час розслідування злочинів, в умовах зміни правових режимів (розділи 1–3). На основі *методу синтезу* сформовано та викладено загальні висновки за темою дисертації.

Емпіричну основу дослідження становлять інформаційно-аналітичні матеріали діяльності Національної поліції України за період 2015-2025 років, узагальнені відомості опитувань 482-х працівників Національної поліції України Дніпропетровської, Запорізької, Донецької та Луганської областей (у переважній більшості категорія опитаних – слідчі, дізнавачі, оперативні співробітники), вивчення матеріалів кримінальних проваджень, судових вироків тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є першим у вітчизняній науці комплексним монографічним дослідженням основних загальнотеоретичних та процесуальних засад, форм і концептуальних положень керівництва слідчим підрозділом в умовах зміни правового режиму, у якому сформульовано низку наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, що мають важливе теоретико-прикладне значення для науки кримінального процесу, криміналістики та діяльності органів досудового розслідування, зокрема:

вперше:

– на підставі узагальнення емпіричних та соціологічних даних встановлено взаємозв'язок між рівнем професійної підготовки слідчих, плінністю кадрів та ефективністю реалізації відомчого контролю, що дозволило визначити роль та участь керівника слідчого підрозділу як один із ключових факторів забезпечення якості розслідування;

– охарактеризовано баланс дотримання прав і свобод людини і громадянина як учасника кримінального провадження в умовах зміни правового режиму та роль керівника слідчого підрозділу у їх забезпеченні, особливо це стосується в умовах запровадження спрощених процедур проведення слідчих (розшукових) дій та збирання доказів;

– обґрунтовано, що чинна модель досудового розслідування в Україні характеризується функціональною дуальністю управління, за якої процесуальне керівництво прокурора та відомчий контроль керівника слідчого підрозділу формують взаємозалежний, але нормативно недостатньо узгоджений механізм управління розслідуванням;

– обґрунтовано, що недостатнє правове унормування повноважень керівника слідчого підрозділу призводить до двох протилежних практичних моделей: надмірного втручання у процесуальну діяльність слідчого або фактичної відсутності належного контролю, що негативно впливає на ефективність досудового розслідування;

удосконалено:

– визначення поняття «керівництво слідчим підрозділом», під яким пропонується розуміти цілеспрямований, системний процес планування, організації, координації та контролю діяльності слідчих, спрямований на ефективне розслідування кримінальних правопорушень, який характеризується законністю та оперативністю під час прийняття рішень та взаємодією з іншими підрозділами, службами та відомствами під час проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій;

– положення щодо необхідності удосконалення апаратно-функціонального забезпечення роботи слідчого підрозділу в умовах зміни правового режиму. Запропоновано три практико орієнтовані шляхи оптимізації організації слідчої роботи, зокрема і керівника слідчого підрозділу: 1) поліпшення організації слідчої діяльності в центрі і на місцях; 2) формування практико орієнтованих інструкцій, алгоритмів дій та рекомендацій щодо оптимального застосування кримінального процесуального законодавства; 3) удосконалення процесів підготовки та прийняття управлінських рішень керівником слідчого підрозділу;

– механізми відомчого контролю за досудовим розслідування злочинів територіальними підрозділами Національної поліції України в умовах зміни правового режиму. Обґрунтовано важливість розроблення заходів підвищення ефективності управлінської діяльності в частині здійснення відомчого контролю керівником слідчого підрозділу через механізм надання вказівок по кримінальним провадженням, погодження прийняття процесуальних рішень, моніторинг та систематизація аналітичної інформації про діяльність слідчого підрозділу за ключовими напрямками роботи та ін.;

– науковий підхід до розуміння відомчого контролю як самостійної процесуально-організаційної функції керівника органу досудового розслідування, зміст якої полягає не лише в адміністративному управлінні, а й у забезпеченні законності, повноти та об'єктивності кримінального провадження;

дістало подальший розвиток:

– узагальнення організаційних та процесуальних питань, що виникають на початковому етапі досудового розслідування злочинів в умовах зміни правового режиму, зокрема необхідність утворення та склад групи слідчих у конкретному кримінальному провадженні та визначення слідчого, який здійснюватиме досудове розслідування, враховуючи при цьому компетентність працівника, його досвід і кваліфікацію; фізичні та психологічні можливості виконати роботу; витрати часу на різні види робіт; зони обслуговування; стабільність покладених обов'язків; можливість взаємозамінності;

– положення щодо необхідності законодавчої конкретизації «контрольних повноважень» керівника органу досудового розслідування, зокрема визначення підстав перевірки матеріалів кримінального провадження, меж втручання у діяльність слідчого та процедур реагування на процесуальні порушення;

– ідентифікація проблемних питань, які вирішує керівник слідчого підрозділу на подальших етапах кримінальної процесуальної діяльності, зокрема мінімізувати будь-які ризики можливих зловживань з боку дізнавачів чи слідчих в умовах розширення їх процесуальних повноважень, які обмежують права і свободи інших учасників кримінального провадження, перевірка доцільності проведення тих чи інших слідчих (розшукових) дій, наприклад, вночі, без участі захисника тощо, а також обов'язок визначати та прогнозувати небезпечні ризики участі своїх підлеглих у процесуальних діях на території обслуговування, наприклад в умовах воєнного стану;

– положення про доцільність врахування та використання таких колегіальних критеріїв у роботі керівника слідчого підрозділу як морально-професійна підготовка персоналу, правова та поведінкова культура слідчого підрозділу, кадрова політика та резерв кадрів, а також врахування особистості самого керівника слідчого підрозділу, зокрема його морально-вольових якостей та професійних умінь і навичок.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації впроваджені та використовуються у:

– *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Організація розслідування кримінальних правопорушень», «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Оперативно-розшукова діяльність», а також підготовки підручників, навчальних посібників, монографічних досліджень і курсів лекцій (акт Національної академії внутрішніх справ від 20 лютого 2026 р. № 43-оп);

– *науковій діяльності* – для подальшого вдосконалення основ методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень сфері на основі сформульованих теоретичних положень, висновків і практичних рекомендацій (акт Національної академії внутрішніх справ від 20 лютого 2026 р. № 44-нд);

– *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення діяльності органів досудового розслідування підрозділів Національної поліції України (акт Головного слідчого управління Національної поліції України від 13 квітня 2026 р. № 37323-2026).

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення й висновки дисертації оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність» (м. Київ, 2024 р.), «Тенденції та перспективи розвитку юридичної науки сьогодення» (м. Київ, 2024 р.), «Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки: вітчизняний та зарубіжний досвід» (м. Київ, 2024 р.), «Актуальні питання науки і практики та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 2025 р.), «Перспективні напрями розвитку юридичної науки у 21-му сторіччі» (м. Київ, 2025 р.), «Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення» (м. Київ, 2025 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертації відображено у дванадцяти наукових публікаціях, з яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – у закордонному юридичному виданні, сім публікацій – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з основної частини (вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків), списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 195 сторінку, з яких основного тексту – 149 сторінок. Список використаних джерел налічує 174 найменування та займає 15 сторінок. Три додатки розміщено на 18-х сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** аргументовано актуальність теми дослідження, розкрито рівень вивчення проблематики, зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами, визначено мету й завдання, сформульовано об'єкт і предмет дослідження, схарактеризовано методи та емпіричну основу роботи, з'ясовано наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, наведено дані про наявні публікації та апробацію окремих положень дисертації, структуру й обсяг роботи.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади управлінської слідчої діяльності під час зміни правового режиму» складається з трьох підрозділів, у яких висвітлюється генеза опрацювання визначеної наукової категорії у досліджуваній категорії кримінальної процесуальної діяльності, а також характеристика ключових елементів управлінської діяльності, процесуальної компетенції керівника слідчого підрозділу, розуміння та особливості реалізації правового режиму.

У *підрозділі 1.1 «Стан досліджень сутності та ознак керівництва слідчим підрозділом поліції»* визначено, що керівництво слідчим підрозділом поліції – це цілеспрямований, системний процес планування, організації, координації та контролю діяльності слідчих, спрямований на ефективне розслідування кримінальних правопорушень, який характеризується законністю та оперативністю під час прийняття рішень та взаємодією з іншими підрозділами, службами та відомствами під час проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій.

Наголошено, що у сучасних умовах керівництво слідчим підрозділом потребує високого рівня організаційних, управлінських та професійних навичок. Як і будь-яке суспільно-правове явище, керівництво слідчим підрозділом поліції має ряд характерних правових ознак: законність, системність, оперативність, взаємодія служб і підрозділів, контроль за проведенням досудового розслідування, акцент на результативність.

Доведено, що саме симбіоз зазначених правових ознак, у поєднанні із сформульованими завданнями, забезпечує ефективність слідчої діяльності та роботи керівника зокрема. Під ефективністю в аспекті дослідження слідчої діяльності, запропоновано розуміти певну міру досягнення потрібного результату внаслідок дій, що були здійснені на виконання вимог кримінального процесуального законодавства.

Відзначено важливість врахування та використання таких колегіальних критеріїв у роботі керівника слідчого підрозділу як морально-професійна підготовка персоналу, правова та поведінкова культура слідчого підрозділу, кадрова політика та резерв кадрів. Крім цього, досить вагомим є дослідження особистості самого керівника слідчого підрозділу, зокрема особливості його морально-вольових якостей та професійних умінь і навичок.

У підрозділі 1.2 «Кримінально-процесуальна компетенція керівника слідчого управління, відділу, відділення» обґрунтовано, що функція керівництва слідчим підрозділом полягає в створенні організаційно-управлінських важелів точного і неухильного виконання поставлених перед слідчими завдань з боку їх безпосередніх керівників.

Наголошено, що на сьогоднішній день маємо ситуацію, коли симбіоз слідчого та процесуального керівника прокуратури не може забезпечити ефективність виконання завдань кримінального судочинства без прямого втручання керівника слідчого підрозділу.

Визначено причини необхідності такого «втручання» керівника слідчого підрозділу: плинність кадрів в слідчих підрозділах, умови праці самих слідчих, неналежна організація процесуального контролю.

Акцентовано увагу на тому, що процесуальна діяльність керівника органу досудового розслідування, передусім, покликана забезпечити умови для ефективної роботи підлеглих та жорсткий контроль за дотриманням ними вимог законодавства, що сприятиме забезпеченню дотримання прав і свобод громадян.

Доведено, що позбавлення керівника слідчого підрозділу права здійснювати процесуальний контроль за підлеглими неминуче призведе до зростання порушень, особливо з боку «молодих» недосвідчених слідчих (яких наразі побільшало).

Запропоновано, за керівником слідчого підрозділу не лише зберегти процесуальний контроль, а й розширити та конкретизувати його межі й засоби здійснення, зокрема шляхом процесуальної регламентації окремих організаційних важелів такої роботи. На користь цього, зазначено, що безспірною перевагою процесуального контролю з боку керівника слідчого підрозділу є його «безпосередня близькість» до об'єкту контролю, тобто підлеглих слідчих, що створює необхідні умови для безперервної перевірки дотримання вимог закону та оперативного реагування для недопущення або виправлення виявлених порушень та помилок.

У підрозділі 1.3 «Вплив зміни правового режиму на кримінальні процесуальні відносини під час досудового розслідування злочинів» вказано, що правовий режим в Україні пропонується розуміти як комплексний механізм, що включає нормативно-правову базу, інституційні механізми та практику їх реалізації, спрямований на забезпечення прав і свобод людини, стабільності суспільства та ефективного функціонування держави.

Проаналізовано основні прояви сучасного розуміння правового режиму в Україні, зокрема: 1) європейська інтеграція та адаптація до стандартів ЄС; 2) антикорупційний режим або нульова толерантність до корупції;

3) децентралізація та місцеве самоврядування; 4) воєнний стан; 5) цифровізація та електронне урядування; 6) екологічний правовий режим.

Доведено, що правовий режим воєнного стану сьогодні є каталізатором функціонування інших правових режимів, адже, введений у зв'язку з повномасштабним російським вторгненням, він є особливим правовим режимом, який передбачає значні зміни у функціонуванні держави та суспільства, його основною метою є забезпечення національної безпеки, оборона країни та захисту населення.

Визначено вплив правового режиму воєнного стану на функціонування сучасної системи кримінальної юстиції в цілому та роботи слідчих підрозділів Національної поліції України під час розслідування кримінальних проваджень зокрема: а) відсутність чіткого розмежування функціональних повноважень учасників кримінального процесу з чітким визначенням функцій кожного з них; б) необґрунтовано розширена предметність повноважень прокурора; в) заформалізованість досудового розслідування; г) надмірна завантаженість органів досудового розслідування тощо.

Підкреслено вплив воєнного стану на застосування норм кримінального процесуального законодавства України, де запроваджено зміни в процедурах розслідування, судочинстві та застосуванні заходів примусу, що спрямовані на забезпечення національної безпеки та ефективного протидіяння злочинності.

Наголошено на важливості дотримання Україною міжнародних стандартів у сфері прав людини, збирання доказів для їх врахування міжнародними судовими інституціями, що є ключовим завданням для держави та правової системи в цілому, в умовах розширення процесуальних повноважень сторони обвинувачення у кримінальному провадженні, що обумовлено захистом національних інтересів держави та дотриманням безпекової складової.

Розділ 2 «Кримінально-процесуальні особливості керівництва слідчим підрозділом під час розслідування злочинів в умовах зміни правового режиму» нараховує два підрозділи, в яких розкривається організаційні та процесуальні питання управлінської діяльності керівника слідчого підрозділу на початковому етапі досудового розслідування та під час контролю за проведенням окремих слідчих (розшукових) дій.

У підрозділі 2.1 *«Організаційні та процесуальні питання, що виникають у керівника слідчого підрозділу на початковому етапі досудового розслідування злочинів в умовах зміни правового режиму»* наголошено, що організація роботи керівника слідчого підрозділу полягає, перш за все, у своєчасному формулюванні, визначенні виконавців та постановці конкретних задач конкретним особам, правильному розподілі функціональних обов'язків між членами колективу слідчих, узгодженні механізму взаємодії слідчих з процесуальними керівниками, слідчими суддями та іншими учасниками кримінального провадження, а також в межах внутрішньовідомчої співпраці з працівниками кримінальної поліції, сектору превенції тощо.

Визначено першим пріоритетним організаційним та процесуальним питанням, яке керівник слідчого підрозділу вирішує на початковому етапі досудового розслідування – необхідність утворення та склад групи слідчих у конкретному кримінальному провадженні.

Підкреслено, що закріплення за керівником органу досудового розслідування права визначати групу слідчих за чинним Кримінальним процесуальним кодексом України є дієвим організаційним важелем управлінської діяльності керівника слідчого підрозділу. Правильне й оптимальне практичне визначення тих кримінальних проваджень, у яких є необхідність визначення групи слідчих, слід вважати одним із найбільш відповідальних організаційних завдань керівника слідчого підрозділу.

Окреслено спектр проблем, які виникають у керівника слідчого підрозділу під час вирішення питання про необхідність утворення слідчої групи.

Доведено необхідність формулювати визначення такої організаційно-правової форми реалізації повноважень керівника слідчого підрозділу як формування слідчої групи: слідча група – це організаційно-управлінська та процесуальна єдність слідчих щодо здійснення повноважень у конкретному кримінальному провадженні під керівництвом старшого слідчого групи, що створена з метою найбільш оптимального забезпечення реалізації завдання кримінального судочинства.

Виокремлено наступним пріоритетним організаційним та процесуальним питанням, яке вирішує керівник слідчого підрозділу на початковому етапі досудового розслідування кримінального провадження, визначення слідчого, який його здійснюватиме, при цьому необхідно враховувати: компетентність працівника, його досвід і кваліфікацію; фізичні та психологічні можливості виконати роботу; витрати часу на різні види робіт; зони обслуговування; стабільність покладених обов'язків; можливість взаємозамінності. Підкреслено, що однією із основних проблем перевантаженості слідчих є прорахунки в роботі керівників слідчих підрозділів.

У підрозділі 2.2 «Деякі особливості контролю за проведенням окремих слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування злочинів в умовах зміни правового режиму» з'ясовано, що режим воєнного стану вніс корективи до кримінальної процесуальної діяльності, розширивши повноваження дізнавачів, слідчих та прокурорів у кримінальному провадженні.

Проаналізовано можливість проведення слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану в нічний час (з 22 години до 6 години), що сприяє раптовості реалізації слідчих операцій, оперативності збору доказів, підвищення ймовірності виявлення та збереження знарядь і засобів вчинення злочинів тощо.

Підкреслено важливість управлінської діяльності керівника слідчого підрозділу, який щоб уникнути зловживань з боку дізнавачів чи слідчих, має право і, з огляду на необхідність дотримання прав і свобод осіб, залучених до сфери кримінальних правових відносин у конкретному провадженні, повинен перевіряти не тільки доцільність проведення тих чи інших слідчих (розшукових) дій вночі, а і визначати та прогнозувати небезпечні ризики участі своїх підлеглих у процесуальних діях на території обслуговування.

Наголошено, що саме керівник слідчого підрозділу володіє оперативною та військовою обстановкою у місті, селі, області, а не слідчий чи дізнавач, тому, з огляду на його поінформованість, цілком логічним видається погодження проведення слідчих (розшукових) дій у період з 22 годин до 6 ранку з керівником слідчого підрозділу, до компетенції якого також входить можливість ознайомлення із матеріалами кримінальних проваджень та, у порядку відомчого контролю, надання вказівок щодо проведення досудового розслідування у конкретному кримінальному провадженні.

Проаналізовано положення щодо проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи без залучення понятих, у випадках, коли їх залучення є об'єктивно неможливим або пов'язано з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я.

Акцентовано увагу на ролі керівника слідчого підрозділу у ситуації проведення обшуку чи огляду житла чи іншого володіння особи у кримінальному провадженні обумовлюється необхідністю здійснення контролю за діями слідчого, який повинен дотримуватись як мінімум двох умов: знайти та використовувати доступний технічний пристрій для здійснення відеозапису і, обов'язково, бути впевненим, що тривалість проведення слідчої (розшукової) дії не перевищить ресурс (пам'ять) технічного пристрою для забезпечення безперервності відеозапису.

Досліджено положення Кримінального процесуального кодексу України щодо спрощення процедури визнання показань, отриманих під час досудового розслідування у судовому провадженні, якими передбачено, що показання, одержані під час проведення такої слідчої (розшукової) дії як допит чи одночасний допит декількох осіб за участю захисника і зафіксовані на технічні носії інформації – можуть бути використані в суді як докази.

Підкреслено, що наділення слідчого такими правами покладає на керівника слідчого підрозділу обов'язок здійснення контролю та дотриманням своїми підлеглими вимог і умов, які забезпечують належність та допустимість одержання показань під час досудового розслідування на етапі їх врахування та аналізу у судовому провадженні.

Наголошено, що у період воєнного стану спрощено ще одну особливість під час реалізації кримінальної процесуальної форми – запроваджено дистанційну участь захисника. Визначено, що саме на дізнавача, слідчого та процесуального керівника покладено обов'язок технічного забезпечення безперервного аудіо-, відеозапису проведення тієї чи іншої слідчої (розшукової) дії.

Висловлено гіпотезу, що проблемною залишається реальність можливості дізнавача, слідчого, процесуального керівника забезпечити проведення, наприклад, відеоконференції в умовах нестійкого мобільного зв'язку чи нестабільного сигналу інтернету. Керівник слідчого підрозділу у цій ситуації, здійснюючи контроль за діями слідчого, виступає гарантом дотримання кримінальної процесуальної форми під час проведення слідчих (розшукових) дій, в яких передбачена обов'язкова участь захисника.

Досліджено положення кримінального процесуального законодавства про можливість фіксації доступними технічними засобами ходу і результатів проведення слідчих (розшукових) дій, якщо відсутня можливість складання процесуальних документів. Наголошено, що за таких умов з одного боку спрощується процедура написання протоколу проведення слідчої (розшукової) дії, а з іншого підвищуються ризики втрати доказової інформації у випадку, коли, наприклад, долучений до матеріалів кримінального провадження технічний пристрій зазнає механічних пошкоджень. Запобіжником виникнення такої ситуації, є вимоги кримінального процесуального законодавства щодо обов'язкового складання протоколу слідчої (розшукової) дії не пізніше 72 годин після її проведення. Визначено важливість того, що поряд із долученням до матеріалів кримінального провадження технічних пристроїв, на яких зафіксовано хід та результати проведення слідчих (розшукових) дій, у дізнавача, слідчого, прокурора є обов'язок виготовлення копій примірників, які слід зберігати окремо.

Проаналізовано положення кримінального процесуального законодавства щодо створення і збереження електронних копій матеріалів кримінальних проваджень. Визначено серед способів цифровізації кримінального провадження наступні: сканування або фотографування матеріалів кримінального провадження із подальшим записом на технічні пристрої збереження інформації; складання протоколів та процесуальних рішень в електронному вигляді із подальшим накладенням КЕПів; складання процесуальних документів в інформаційно-телекомунікаційній системі досудового розслідування.

Розділ 3 «Оптимізація організаційно-управлінської діяльності в роботі слідчого підрозділу з розслідування злочинів в умовах зміни правового режиму» складається з двох підрозділів, в яких розкрито особливості оптимізації відомчого контролю та удосконалення апаратно-функціонального забезпечення роботи слідчого підрозділу з розслідування злочинів в умовах зміни правового режиму.

У підрозділі 3.1 *«Оптимізація відомчого контролю за досудовим розслідуванням злочинів територіальними підрозділами Національної поліції в умовах зміни правового режиму»* сформульовано і проаналізовано правові гарантії слідчої діяльності, які прямо впливають на її ефективність та покликані оптимізувати роботу керівника слідчого підрозділу.

Запропоновано під забезпеченням додержання принципу «незалежності слідчої діяльності» розуміти визначену нормами кримінального процесуального законодавства невід'ємну складову його правового статусу й одну з ключових засад діяльності слідчого, змістом якої є гарантування відсутності незаконного політичного, матеріального чи іншого впливу на слідчого щодо прийняття ним рішень при виконанні службових обов'язків з метою забезпечення виконання завдань кримінального судочинства, а також додержання прав і свобод учасників кримінального провадження.

Визначено, що внутрішнє переконання слідчого – це його психологічний, емоційно-інтелектуальний стан, який полягає у почутті впевненості та правильності застосування знань і методів, у коректності оцінки доказів, правильності зроблених умовиводів. Керівник слідчого підрозділу у цьому аспекті

покликаний забезпечити досягнення максимально комфортних умов, за яких слідчий почуватиметься самотійним у плануванні процесу розслідування кримінальних правопорушень та здійсненні досудового розслідування злочинів.

Наголошено на важливості здійснення відомчого контролю з боку керівника слідчого підрозділу, що прямо впливає на ефективність роботи слідчого.

Віднесено до процесуальних повноважень внутрішньо відомчого контролю в особі начальника органу досудового розслідування наступні: постійний процесуальний моніторинг за діяльністю слідчого щодо проведення, як окремих гласних або негласних слідчих (розшукових) дій, так і персональне заслуховування слідчого про обсяг проведеної роботи в рамках кримінального провадження і обсягу роботи, яку необхідно виконати в найближчий період; надання методичної допомоги при проведенні досудового розслідування; відміна процесуальних рішень слідчого; відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування; безпосередній виїзд на місце вчинення кримінального правопорушення та надає усні та письмові вказівки та доручення слідчому.

Доведено, що одним із ефективних методів відомчого контролю є вказівки керівника слідчого підрозділу, передумовою надання яких повинно бути ретельне вивчення матеріалів кримінального провадження, і вони повинні відповідати певним вимогам: фактичним обставинам кримінального провадження; вимогам Кримінального процесуального кодексу України; бути вмотивованими, конкретними, стислими та ясними, мати належну стилістичну тональність і емоційне забарвлення. Наголошено на доцільності оформлення вказівки керівника слідчого підрозділу у вигляді постанови, яка є обов'язковою до виконання слідчим.

Підкреслено, що важливим питанням під час здійснення керівником слідчого підрозділу відомчого контролю є погодження ним окремих процесуальних рішень слідчих з метою упередження можливих упущень, помилок, а то й порушень кримінального процесуального законодавства. Доведено, що на практиці досить розповсюдженими є випадки, коли слідчі, не погодивши відповідне клопотання з безпосереднім керівником, передають його прокуророві для затвердження, і, як результат, третина таких клопотань повертаються назад до слідчого підрозділу у зв'язку із необґрунтованістю, процесуальними помилками тощо, що аж ніяк не сприяє процесуальній економії та призводить до неналежного проведення досудового слідства слідчими.

Окремо виокремлено як засіб забезпечення своєчасного контролю слідчих під час здійснення досудового розслідування належне ведення керівником слідчого підрозділу документально-технічних нарядів, що прямо передбачено відомчими нормативними актами та дозволяє здійснювати аналіз та узагальнення практики застосування заходів забезпечення кримінального провадження, необхідності та ефективності проведення тих чи інших слідчих (розшукових) дій, правильності прийняття кінцевих і не тільки процесуальних рішень тощо.

Наголошено, що з метою професійного росту слідчих, керівники слідчих підрозділів повинні приділяти увагу проведенню з підлеглими занять зі службової підготовки, залучати до проведення таких занять процесуальних керівників прокуратури, слідчих суддів, які б роз'яснювали та акцентували увагу на ключових для них позиціях і підходах у підготовці процесуальних документів, формуванні

доказової бази, опису аргументації доведення вини особи, порядку погодження процесуальних рішень та направлення кримінальних проваджень до прокуратури з обвинувальним актом та потім і до суду.

Піддано науковій критиці положення Кримінального процесуального кодексу України, яким не передбачено право керівника слідчого підрозділу здійснювати витребування кримінальних проваджень у підпорядкованих слідчих, проте така практика існує з метою вивчення кримінальних проваджень і надання вказівок слідчим.

У підрозділі 3.2 «Удосконалення апаратно-функціонального забезпечення роботи слідчого підрозділу з розслідування злочинів в умовах зміни правового режиму» визначено три найбільш важливі, практико орієнтовані шляхи оптимізації організації слідчої роботи, зокрема і керівника слідчого підрозділу: 1) поліпшення організації слідчої діяльності в центрі і на місцях; 2) формування практико орієнтованих інструкцій, алгоритмів дій та рекомендацій щодо оптимального застосування кримінального процесуального законодавства; 3) удосконалення процесів підготовки та прийняття управлінських рішень керівником слідчого підрозділу.

Доведено, що важливим завданням кожного державного органу (системи) є формування єдиного інформаційного простору для роботи з інформаційними потоками, налагодження застосування інформаційних технологій. Як приклад, запропоновано переведення усіх кримінальних проваджень із письмової у електронну форму, що вирішить багато практичних питань організації роботи. Аргументовано, що прийняття на озброєння досягнень сучасних комп'ютерних технологій надасть змогу полегшити організаційно-технічну і методичну роботу, підвищити якість підготовки процесуальних та організаційно-розпорядчих документів за всіма напрямками слідчої діяльності.

Визначено, що важливим кроком до оптимізації роботи слідчих та слідчого підрозділу зокрема є створення сприятливих умов для виконання службових обов'язків, що безпосередньо впливає на результативність діяльності, спрямовані на стимулювання самих слідчих до саморозвитку та самовдосконалення, підвищення рівня професійної майстерності. З'ясовано, що до факторів, які визначають умови праці, зокрема у слідчих підрозділах, можна зарахувати: матеріально-технічні, санітарно-гігієнічні, соціально-психологічні, психофізіологічні й естетичні.

Запропоновано запровадження практики формування практико орієнтованих інструкцій, алгоритмів дій та рекомендацій щодо застосування кримінального процесуального законодавства, наприклад, в умовах розслідування резонансних злочинів, за таких умов досягається декілька цілей:

- перш за все, формується база ефективних процесуальних рішень, ознайомившись із якою, не виникає проблем у слідчих, дізнавачів чи прокурорів, які вперше стикаються із неординарними слідчими ситуаціями і злочинами;

- досягається однотайність під час розслідування злочинів, напрацьовується слідча та судова практика, є можливість спрогнозувати перспективу такого кримінального провадження, зрозумілим є хід та методика розслідування тощо;

- забезпечується інформативність та обізнаність якомога більшої аудиторії правоохоронців як про саму подію існування такого роду злочинів, так і методи та способи здійснення досудового розслідування;

- унормовуються та систематизуються теоретичні положення та уявлення вчених із практичними реаліями роботи слідчих, дізнавачів та прокурорів із обов'язковим резюмуванням у вигляді прийнятого ефективного управлінського рішення та досягнення мети кримінального провадження;

- враховується зарубіжний досвід, позитивні європейські практики, рішення Європейського Суду з прав людини у питання можливих правових позовів щодо діяльності тих чи інших посадових осіб правоохоронних органів під час ухвалення управлінських дій та прийняття процесуальних рішень.

Сформульовано механізми удосконалення процесів підготовки та прийняття управлінських рішень керівником слідчого підрозділу. Доведено, що оптимізація та висока ефективність досягаються, на наш погляд, лише за умови оптимальних соціальних відносин та високого рівня організації праці у колективі, із задіянням всіх можливих потенційних можливостей суб'єкта управлінської діяльності – керівника слідчого підрозділу.

Підкреслено, що ступінь ефективності праці окремого взятого слідчого не може бути належним чином оцінений, виходячи виключно із поточних завдань, а передбачає також виявлення та вивчення тих можливостей, які забезпечують належний рівень ефективності виконуваної роботи в умовах наростаючої кількості задач та матеріалів кримінальних проваджень. Схвалено, що за таких умов, актуальним постає питання про виявлення потенційних скритих резервів, які сприятимуть покращенню роботи та підвищенню ефективності та продуктивності праці слідчих у підрозділі, застосування і використання керівником ефективних методів управлінської діяльності, підготовки та прийняття оптимальних рішень у професійній роботі.

Обґрунтовано, що зміни правових режимів справляють вплив на прийняття управлінських рішень керівником слідчого підрозділу та завжди супроводжуються внесенням поправок до чинних законів та підзаконних актів, які мають юридичну силу і обов'язкові до виконання. Наголошено, що правовий режим воєнного стану в Україні вніс ряд коректив до процесу організації кримінальної процесуальної діяльності, зокрема і роботи слідчих під час здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, а врахування таких змін є запорукою роботи будь-якого керівника слідчого підрозділу, який мислить наперед, планує діяльність не на день-два, а на місяць, квартал, півріччя. Він змушений враховувати як наявні, так і можливі в майбутньому ризики і зміни, виклики воєнного стану, соціально-економічних змін у суспільних відносинах, політичну ситуацію в країні тощо.

Підкреслено, що одним із варіантів підвищення ефективності в роботі керівника слідчого підрозділу є удосконалення підготовчої роботи щодо організації та проведення колективних нарад з особовим складом, ефективність яких залежить не тільки від підготовленості керівника слідчого підрозділу, а і навичок самих слідчих.

Обґрунтовано важливість такого методу відомчого контролю як проведення оперативних нарад і заслуховувань, колективне обговорення найбільш важливих

питань організації роботи з оцінкою різних думок і пропозицій (у т.ч. альтернативних) у підготовці управлінських рішень, що дає змогу дослідити діяльність слідчого під час досудового розслідування кримінального провадження, зокрема під час проведення слідчих (розшукових) дій, прийняття процесуальних рішень, винесення клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження тощо. У цьому випадку аналізу піддаються причини та умови відмов слідчих суддів під час обрання, наприклад, запобіжних заходів, небажання процесуальних керівників прокуратури погоджувати оголошення про підозру у кримінальному провадженні, розглядаються питання щодо дотримання прав і свобод осіб, залучених до сфери кримінального провадження у статусі свідка, експерта, перекладача тощо.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, що виявляється в розробленні теоретико-прикладних засад керівництва слідчим підрозділом поліції під час розслідування злочинів в умовах зміни правових режимів, а також формулювання науково обґрунтованих практичних рекомендацій і пропозицій щодо їх розвитку й удосконалення.

У результаті дослідження сформовано низку теоретичних положень, висновків і практичних рекомендацій, основними з яких є наступні.

1. Сформульовано визначення «керівництва слідчим підрозділом поліції» як цілеспрямованого, системного процесу планування, організації, координації та контролю діяльності слідчих, спрямованого на ефективне розслідування кримінальних правопорушень, який характеризується законністю та оперативністю під час прийняття рішень та взаємодією з іншими підрозділами, службами та відомствами під час проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій.

Визначено характерні правові ознаки «керівництва слідчим підрозділом» як правового поняття та процесу: 1) законність; 2) системність; 3) оперативність; 4) взаємодія служб, підрозділів та відомств; 5) контроль за проведенням досудового розслідування та відповідальність його результативність; 6) акцент на результативність.

Доведено важливість врахування та використання не тільки особистісних морально-вольових якостей та професійних умінь і навичок керівника слідчого підрозділу, а і таких колегіальних критеріїв у слідчій діяльності як ділова оцінка персоналу, організаційна культура слідчого підрозділу, кадрова політика та резерв кадрів.

2. Обґрунтовано, що функція керівництва слідчим підрозділом полягає в створенні організаційно-управлінських важелів точного і неухильного виконання поставлених перед слідчими завдань з боку їх безпосередніх керівників.

Акцентовано увагу на тому, що роль керівника, у першу чергу, зводиться до створення належних умов праці в колективі, де кожний слідчий може і хоче зростати професійно та інтелектуально, задачі виконуються ефективно та своєчасно, а в подальшому реалізується через механізм контролю за роботою підлеглих у напрямі реалізації завдань кримінального судочинства та забезпечення

неухильного дотримання прав і свобод громадян, залучених до сфери кримінального провадження.

Доведено, що роль керівника слідчого підрозділу сьогодні нівельована на законодавчому рівні, а в практичному плані його потенціал не використовується в повному обсязі. Проблеми, породжені війною, потребують свого врахування у кожній процесуальній дії і не тільки. Дотримання заходів безпеки вже давно набуло ознак колективності, а не особистісних, одиничних показників.

Позбавлення ж керівника слідчого підрозділу права здійснювати процесуальний контроль за підлеглими неминуче призведе до зростання порушень, особливо з боку «молодих» недосвідчених слідчих (яких наразі побільшало).

Запропоновано, за керівником слідчого підрозділу не лише зберегти процесуальний контроль, а й розширити та конкретизувати його межі й засоби здійснення, зокрема шляхом процесуальної регламентації окремих організаційних важелів такої роботи.

3. Визначено правовий режим в Україні як комплексний механізм, що включає нормативно-правову базу, інституційні механізми та практику їх реалізації, спрямований на забезпечення прав і свобод людини, стабільності суспільства та ефективного функціонування держави.

Виокремлено за останні 10 років правові режими, які реалізовувались або й досі реалізуються: 1) європейська інтеграція та адаптація до стандартів Європейського Союзу; 2) антикорупційна політика та нульова толерантність до корупції; 3) децентралізація та місцеве самоврядування; 4) воєнний стан; 5) цифровізація та електронне урядування та ін.

Встановлено, що запровадження того чи іншого правового режиму в Україні супроводжувалось змінами у чинному законодавстві, в т.ч. і кримінальній процесуальній діяльності та обов'язково супроводжувались настанням процесуальних наслідків, зокрема: а) прискорення судових процесів; б) вирішення проблемних питань на стадії початку досудового розслідування; в) зміни у доказовій базі; г) посилення застосування санкцій; д) пріоритет дотримання прав людини у кримінальному судочинстві; е) розмежування правової компетенції учасників кримінального провадження з урахуванням вимог воєнного стану та сучасних викликів у міжнародному кримінальному праві.

4. Сформульовано та проаналізовано організаційні та процесуальні питання, які вирішує керівник слідчого підрозділу на початковому етапі досудового розслідування – необхідність утворення та склад групи слідчих у конкретному кримінальному провадженні та визначення слідчого, який здійснюватиме досудове розслідування кримінального провадження.

Наголошено на важливості невідкладного визначення слідчих для здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень з урахуванням складності їх кваліфікації, суспільного резонансу, прогнозованих обсягів процесуальної роботи та з огляду на професійну майстерність і досвід самих слідчих.

Доведено, що організація роботи керівника слідчого підрозділу полягає, перш за все, у своєчасному формулюванні, визначенні виконавців та постановці конкретних задач конкретним особам, правильному розподілі функціональних

обов'язків між членами колективу слідчих, узгодженні механізму взаємодії слідчих з процесуальними керівниками, слідчими суддями та іншими учасниками кримінального провадження, а також в межах внутрішньовідомчої співпраці з працівниками кримінальної поліції, сектору превенції тощо.

5. Встановлено деякі особливості здійснення контролю з боку керівника слідчого підрозділу на проведенням окремих слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування злочинів в умовах зміни правового режиму. Зокрема, акцентовано увагу на режимі воєнного стану, який вніс суттєві корективи до кримінальної процесуальної діяльності, розширивши при цьому повноваження дізнавачів, слідчих та прокурорів у кримінальному провадженні. Таке розширення правової компетенції підвищує ризики до зловживань та порушень прав і свобод учасників кримінального провадження тими суб'єктами, які реалізують державно-владні повноваження. З метою мінімізації таких ризиків, керівник слідчого підрозділу повинен здійснювати систематичний внутрішньовідомчий контроль за дотриманням своїми підлеглими вимог і умов, які забезпечують належність і допустимість одержання доказів, реалізації своїх повноважень у чітко визначеній процесуальній формі, дотримання строків досудового розслідування та своєчасного ухвалення процесуальних рішень.

6. Доведено необхідність оптимізації відомчого контролю з боку керівника слідчого підрозділу за досудовим розслідуванням злочинів в умовах зміни правового режиму, а також сформульовано і обґрунтовано конкретні заходи, які сприятимуть підвищенню ефективності реалізації відомчого контролю: а) вказівки керівника слідчого підрозділу, оформлені у вигляді постанови; б) погодження з керівником слідчого підрозділу всіх процесуальних рішень та клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження; в) належне (не формальне) ведення документально-технічних нарядів – 7 обов'язкових та інші за необхідності; г) проведення спільних ознайомчо-практичних нарад за участі слідчих, дізнавачів, процесуальних керівників органу прокуратури, слідчих суддів, присвячених актуальним питанням слідчої діяльності; д) закріплення на законодавчому рівні можливість керівника слідчого підрозділу витребувати матеріали кримінальних проваджень для надання вказівок.

7. Наголошено, що історико-теоретичний аналіз колективної діяльності у слідчих підрозділах засвідчив, що наявні наукові розробки та методичні рекомендації з цього приводу відстають від реалій сьогодення, сучасних викликів воєнного стану в Україні, змін в законодавстві щодо кримінальної процесуальної діяльності слідчих як учасників кримінального провадження.

Запропоновано удосконалення апаратно-функціонального забезпечення роботи слідчого підрозділу з розслідування злочинів в умовах зміни правового режиму за наступними напрямками:

- поліпшення організації слідчої діяльності через запровадження процесів: автоматизації кримінального провадження, спрощених процедур проведення слідчих (розшукових) дій, створення «комфортних» робочих місць слідчого та поліпшення морально-психологічного клімату в колективі, обов'язкове планування слідчої діяльності та ін.;

- формування практико орієнтованих інструкцій, алгоритмів дій та рекомендацій щодо застосування кримінального процесуального законодавства;

- удосконалення процесів підготовки та прийняття управлінських рішень керівником слідчого підрозділу, використання методів наукового прогнозування управлінської діяльності, аналіз практики прийняття керівниками слідчих підрозділів найбільш ефективних рішень та впровадження позитивних управлінських рішень в роботу інших структурних підрозділів Головного слідчого управління Національної поліції України.

Доведено, що багатоманіття форм поєднання єдиноначальності та колегіальності в управлінні слідчими підрозділами Національної поліції України ще не свідчить про раціональність такого симбіозу, саме тому у сфері управління повинно превалювати принцип єдиноначальності, однак без перебільшення і переоцінки ролі керівника слідчого підрозділу, з іншого боку, можливості колегіального прийняття управлінських рішень обмежені і не завжди саме такий формат ухвалення рішень є необхідним.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

статті в наукових фахових виданнях України:

1. Мельник С.В. Особливості реалізації кримінальної процесуальної функції суб'єктами кримінального провадження в умовах воєнного стану. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2025. Випуск 6. С. 229–234. DOI : <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.6.35>

2. Мельник С.В. Реалізація керівником слідчого підрозділу управлінської функції на початку кримінального провадження в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 10. С. 459–462. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-10/104>

3. Мельник С.В. Роль керівника слідчого підрозділу у забезпеченні незалежності слідчої діяльності під час розслідування злочинів в умовах воєнного стану. *Право та державне управління*. 2025. № 3. С. 386–391. DOI : <https://doi.org/10.32782/pdu.2025.3.51>

4. Мельник С.В. Оптимізація слідчої діяльності під час розслідування злочинів в умовах воєнного стану. *Право і суспільство*. 2025. № 6. С. 821–826. DOI : <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.6.115>

статті в наукових періодичних виданнях інших держав:

5. Мельник С. Реалізація відомчого контролю за досудовим розслідуванням злочинів підрозділами Національної поліції України. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2024. № 7 (67). С. 478–482. DOI : <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.7.72>

праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Мельник С. В. Сучасне розуміння поняття «керівництво слідчим підрозділом». *Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну*

діяльність : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 4–5 черв. 2024 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публічного права, 2024. С. 98–100.

8. Мельник С. В. Деякі критерії ефективності керівництва слідчим підрозділом поліції. *Тенденції та перспективи розвитку юридичної науки сьогодні* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16–17 квіт. 2024 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публічного права, 2024. С. 136–139.

9. Мельник С. В. Сучасні правові режими в Україні. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки: вітчизняний та зарубіжний досвід* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 18–19 верес. 2024 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публічного права, 2024. С. 107–109.

10. Мельник С. В. Сучасні можливості реалізації слідчої діяльності на основі внутрішнього переконання слідчого. *Актуальні питання науки і практики та шляхи їх вирішення* : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 4–5 черв. 2025 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публічного права, 2025. С. 40–43.

11. Мельник С. В. Внутрішньовідомчий контроль як гарантія належного здійснення слідчої діяльності. *Перспективні напрями розвитку юридичної науки у XXI сторіччі* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 18–19 лют. 2025 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публічного права, 2025. С. 71–73.

12. Мельник С. В. Практико-орієнтоване науково-методичне забезпечення діяльності органів досудового розслідування як складова підвищення ефективності кримінального процесуальної діяльності. *Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 23–24 квіт. 2025 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публічного права, 2025. С. 32–34.

АНОТАЦІЯ

Мельник С. В. Кримінальні процесуальні повноваження керівника органу досудового розслідування в умовах зміни правового режиму. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Науково-дослідний інститут публічного права, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ, 2026.

У дисертаційному дослідженні здійснено комплексний аналіз організаційно-правових засад діяльності керівника слідчого підрозділу Національної поліції України в механізмі забезпечення ефективного досудового розслідування. Розкрито сутність правових гарантій слідчої діяльності як системи нормативно закріплених та організаційно забезпечених умов, засобів і способів, спрямованих на забезпечення законності, неупередженості, самостійності та результативності слідчої роботи.

Досліджено форми та засоби відомчого контролю, як-от надання вказівок, погодження процесуальних рішень, ведення контрольних та облікових документів, організація службової підготовки слідчих, проведення оперативних нарад і заслуховувань. Доведено необхідність удосконалення кримінального процесуального законодавства в частині нормативного закріплення окремих

повноважень керівника органу досудового розслідування, зокрема права витребування матеріалів кримінальних проваджень для їх вивчення та надання вказівок.

Обґрунтовано основні напрями оптимізації організації слідчої роботи: цифровізацію кримінального провадження, створення єдиного інформаційного простору, удосконалення умов праці слідчих, розроблення практико-орієнтованих алгоритмів та методичних рекомендацій, а також підвищення якості підготовки й прийняття управлінських рішень керівником слідчого підрозділу. Доведено, що ефективність діяльності слідчих підрозділів безпосередньо залежить від належної організації праці, системності відомчого контролю та здатності керівника адаптувати управлінську діяльність до сучасних правових викликів, у тому числі в умовах воєнного стану.

Ключові слова: слідчий; керівник слідчого підрозділу; досудове розслідування; правові гарантії; відомчий контроль; незалежність слідчого; внутрішнє переконання; кримінальний процес; організація слідчої діяльності; управлінські рішення; цифровізація кримінального провадження; воєнний стан.

SUMMARY

Melnyk S. V. Criminal procedural powers of the head of a pre-trial investigation body under conditions of changing legal regime. – *On the rights of the manuscript.*

Dissertation for the candidate degree of legal sciences in specialty 12.00.09 – criminal process and criminology; forensic examination; operation search activity. – Research Institute of Public Law, National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2026.

The dissertation presents a comprehensive scientific analysis of the organizational and legal foundations of the activity of the head of the pre-trial investigation body as a key subject ensuring the effectiveness of pre-trial investigation under conditions of a changing legal regime.

It has been established that the management of an investigative unit constitutes an integral element of the mechanism for implementing the function of pre-trial investigation within criminal proceedings and simultaneously acts as an independent form of departmental procedural control aimed at ensuring legality, completeness, and impartiality of the pre-trial investigation.

It is substantiated that the management of an investigative unit has a dual legal nature, combining organizational-managerial and criminal-procedural components. These components are implemented through the powers provided for in Article 39 of the Criminal Procedure Code of Ukraine and are aimed at ensuring the proper procedural activity of the investigator.

The concept of “effectiveness of investigative activity” is proposed to be understood as the degree of achievement of the objectives of criminal proceedings, as defined in Article 2 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, through the adoption of lawful, well-grounded, and timely procedural decisions.

It is substantiated that the moral and professional training of investigators constitutes a procedurally significant factor in ensuring the admissibility of evidence, as the level of

professional competence of an investigator directly affects the legality of conducting investigative (search) and covert investigative (search) actions.

The approach to personnel policy in investigative units has been improved by defining it as an element of procedural support of pre-trial investigation aimed at forming a stable and professionally competent staff capable of ensuring the continuity of criminal proceedings.

It has been established that the introduction of the institution of prosecutorial procedural guidance in the Criminal Procedure Code of Ukraine (2012) has altered the balance of procedural powers among participants in criminal proceedings; however, it has not eliminated the necessity of an active role of the head of the pre-trial investigation body in exercising departmental control.

The theoretical understanding of the legal regime of the state in the criminal procedural aspect has been improved as a system of legal conditions determining the peculiarities of conducting criminal proceedings depending on the security situation and public interests.

Further development has been given to provisions regarding the transformation of evidentiary activity under martial law, in particular the expansion of the role of electronic evidence, indirect sources of proof, and remote procedural forms.

The necessity of normative clarification of the correlation between prosecutorial supervision and departmental control has been substantiated in order to eliminate duplication of procedural powers and ensure the procedural independence of the investigator.

The main forms of departmental control have been identified, including procedural monitoring, hearing reports of investigators, providing methodological assistance, reviewing procedural decisions, and coordinating interaction between participants in criminal proceedings.

Keywords: investigator; head of investigative unit; pre-trial investigation; legal guarantees; departmental control; independence of investigator; inner conviction; criminal procedure; organization of investigative activity; managerial decision-making; digitalization of criminal proceedings; martial law.